

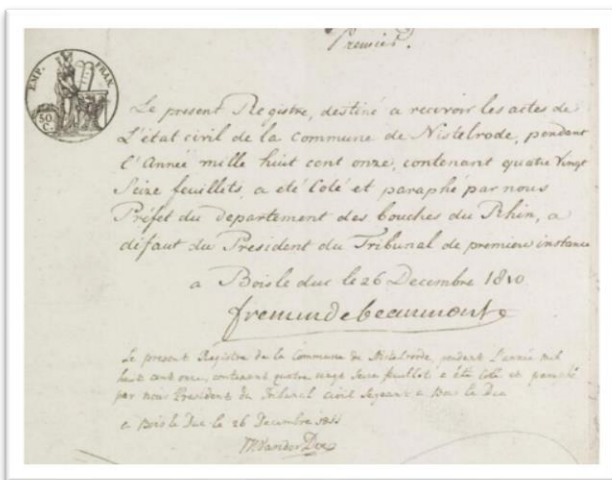
De erfenis van Napoleon Bonaparte

Afbeelding 1 Napoleon Bonaparte

In 1795 komt er een einde aan de oude Republiek als patriotten met hulp van de Fransen hier de regering ten val brengen. De Bataafse Republiek (1795-1801) wordt opgericht, gevolgd door het Bataafs Gemenebest (1801-1806). In die periode komen er veel politieke vernieuwingen, zoals de vorming van een gekozen parlement en de invoering van de eerste grondwet van Nederland: de Staatsregeling voor het Bataafsche Volk. Het Bataafse Gemenebest houdt in 1806 op te bestaan, als Napoleon zijn broer Lodewijk Napoleon tot koning van het Koninkrijk Holland benoemt. Het is echter voor korte duur. Frankrijk trekt steeds meer macht naar zich toe. Keizer Napoleon lijft Nederland bij Frankrijk in.

Als in 1813 Napoleon de strijd van zijn tegenstanders verliest wordt Nederland weer onafhankelijk. Economisch en sociaal-maatschappelijk is Nederland dan volledig uitgehold. De Fransen hebben de staatskas leeggeplukt maar wel laten ze een solide basis achter voor de Nederlandse monarchie. Het koningschap van Lodewijk Napoleon dient als voorbeeld voor Willem I. Ook uit de nieuwe Grondwet van 1814 blijkt Napoleons erfenis. De scheiding van kerk en staat, en de nationale volksvertegenwoordiging komen voort uit de wetten die de Fransen invoerden. Maar ook nog zaken waar we misschien niet elke dag meer zo bij stilstaan.....

Afbeelding 2 Nistelrode gaat over op de Burgerlijke Stand (1810)

De burgerlijke stand

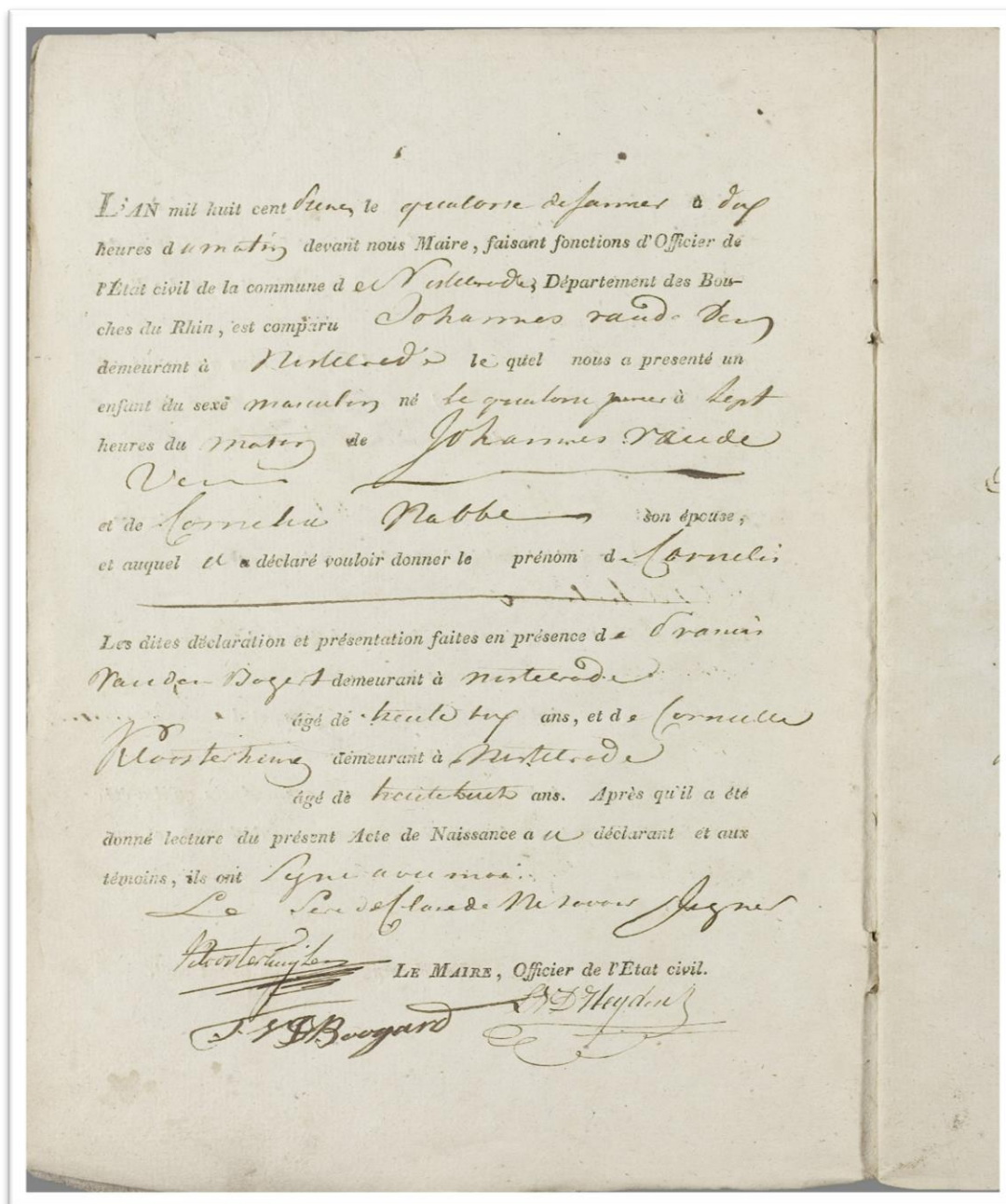
Als je, zoals ik, ook wat aan stamboom-onderzoek doet dan weet je dat het niet zo moeilijk is om je voorouders te zoeken en te vinden en snel terug te gaan tot ca. 1810. Al in 1611 was in het Eeuwig Edict vastgelegd dat doopsels, huwelijken en begrafenissen in de Zuidelijk Nederlanden verplicht werden geregistreerd. Dit gebeurde door de kerk. De wijze waarop dit gebeurde is niet eenduidig en de gegevens over onze voorouders, vaak patroniemen, zijn summier.

Na de Franse Revolutie, maar nog voor het regime van Napoleon in 1799 begon, werd bij de Franse wet in 1792 de burgerlijke

stand vastgelegd. In België werd, na de annexatie van de Zuidelijke Nederlanden en bij decreet van 17 juni 1796, de burgerlijke stand ingevoerd.

In Nederland werd de burgerlijke stand pas in 1811 ingevoerd, behalve in Zeeuws-Vlaanderen en delen van Limburg waar dit, door eerdere annexaties in 1795, al in 1796 was gebeurd.

De feitelijke invoering verschilt van plaats tot plaats. In Amsterdam werden de geboorte-, huwelijks- en overlijdensaktes in 1811 opgemaakt. In Friesland zijn er gemeenten waar de registers pas in 1812 beginnen. In de vrije gebieden Gemert en het Land van Ravenstein werd eind 18e eeuw ook al met de Burgerlijke Stand geëxperimenteerd.

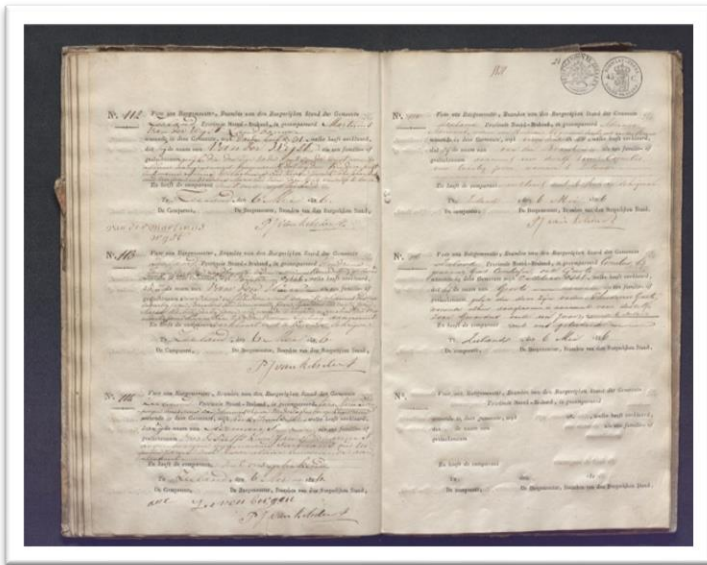

Afbeelding 3 Geboortekte Cornelis van de Ven in Nistelrode. Deze akte is in het Franse taal opgemaakt.

De achternaam

Bij de invoering van de Burgerlijke Stand in de Belgische departementen waren de familienamen daar al eeuwenlang gestabiliseerd, maar dat was niet zo in de Noordelijke provincies van Nederland. Wie nog geen vaste achternaam had werd door een apart decreet van Napoleon van 18 augustus 1811 verplicht om er een te kiezen. Toch bleven er in Noord-Nederland nog geruime tijd mensen over die geen achternaam voerden. Op 17 mei 1813 werd een nieuw decreet uitgevaardigd waarin bepaald werd dat men toch echt voor 1 januari 1814 een achternaam moest kiezen. Maar ook dat werd niet overal opgevolgd.

Veel later, toen het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden een feit was werd bij Koninklijk Besluit van 8 november 1825 door Koning Willem I bepaald dat wie nog geen (vaste) achternaam had vastgelegd, daar nog 6 maanden de tijd voor kreeg.

Afbeelding 4 Register van naamaaneming van de gemeente Zeeland

Afbeelding 5 De Nederlanden als onderdeel van het Franse keizerrijk in 1811

De dienstplicht

Onder het bewind van Napoleon werd in 1804 de Code Napoléon ingevoerd. Dit burgerlijk wetboek omvat naast de Burgerlijke Stand nog vele andere zaken. Met behulp van de Burgerlijke Stand kon Napoleon o.a. de dienstplicht ten behoeve van zijn leger beter afdwingen en een efficiëntere belasting invoeren. Onder meer hierom werden zijn hervormingen door de overheden ook na zijn bewind gehandhaafd in de eertijds door hem bezette gebieden. Napoleon had soldaten nodig om zijn vele oorlogen te voeren. In zijn hele keizerrijk voerde hij daarom de dienstplicht in. Die dienstplicht geschiedde door middel van loting. Rijke jongeren konden vaak hun dienstplicht afkopen. Nederland kreeg vanaf 1811 ook te maken met deze dienstplicht. Uiteindelijk werden er door de Napoleontische dienstplicht zo'n 30.000-35.000 Nederlandse jongens onder de wapenen geroepen vanaf begin 1811 tot aan de nazomer van 1813. Een aantal Nistelrodenaren hebben in het leger van Napoleon dienst gedaan:

<u>Geregistreerde</u>	<u>Geboortedatum</u>	<u>Geboorteplaats</u>	<u>Eenheid</u>
 Herman Ariens	04-07-1790	Nistelrode	7e Regiment Huzaren
 Pierre Habraken	07-11-1793	Nistelrode	27e Regiment Infanterie van Linie
 Norien Willems	17-11-1792	Nistelrode	86e Regiment Infanterie van Linie
 Jean Aarts	11-02-1790	Nistelrode	29e Regiment Infanterie van Linie
 Jean Aarts	11-02-1790	Nistelrode	45e Regiment Infanterie van Linie
 Henry Albers	27-03-1792	Nistelrode	8e Regiment Artillerie te Voet
 Martin Janssen	10-11-1782	Nistelrode	9e Regiment Artillerie te Voet
 Antoine Huibers	12-11-1789	Nistelrode	14e Bataljon Artillerietrein
 Gerard Gijsberts	25-02-1789	Nistelrode	33e Regiment Lichte Infanterie
 Pierre Francois van Esen	25-03-1789	Nistelrode	33e Regiment Lichte Infanterie
 Jacques Janssen	09-11-1791	Nistelrode	123e Regiment Infanterie van Linie
 Leendert Peeters	24-03-1785	Nistelrode	125e Regiment Infanterie van Linie
 Franciscus Straaten	16-03-1788	Nistelrode	125e Regiment Infanterie van Linie
 Jacques Janssen	09-11-1791	Nistelrode	126e Regiment Infanterie van Linie

Afbeelding 6 Nistelrodenaren in Franse dienst, ingedeeld bij artillerie en infanterie

Tegen de dienstplicht bestond veel verzet. Oproeren namen vaak gewelddadige vormen aan waarop de autoriteiten onder druk van Napoleon besloten om een aantal oproerkraaiers te executeren.

Maten en gewichten

Tot het einde van de achttiende eeuw houdt iedere regio er eigen maten en gewichten op na, vaak gebaseerd op menselijke proporties, zoals duim, el en voet. Dat zorgt voor veel verwarring. Handelsverkeer tussen landen, streken of steden zorgt op deze manier voor veel omrekenwerk. Om hier een einde aan te maken ontwikkelt een comité van wis- en natuurkundigen, in opdracht van de Franse revolutionaire regering, een universeel stelsel van maten en gewichten: het metrieke stelsel. Frankrijk was onder Napoleon het eerste land dat deze meeteenheden in gebruik nam. Napoleon wil in alle landen dezelfde eenheden en maten hanteren, en zo komt Nederland aan het metrische stelsel met de meter, de kilo en de liter.

Als het bewind van Napoleon in 1813 ten onder gaat, lijkt dit ook het einde voor het metrieke stelsel, maar het praktisch gemak dat het oplevert is groot. Koning Willem I herintroduceert het metrieke

stelsel in Nederland in 1816. Pas in 1870 zouden de oude zijn uitgebannen. Enkele oude maten bleven in gebruik. Textiel zou op de markt nog tot 1940 in el gemeten worden. En wij hebben het nog steeds over een pond en een onsje terwijl het gram, hectogram en kilogram in het nieuwe metrieke tientallig stelsel zou moeten zijn.

Taal

Nederland was kortstondig van 1810 tot 1813 een onderdeel van Frankrijk en het Frans was in die periode de officiële taal van het land, naast het Nederlands. Tot 1892 bestond er een Franstalige krant genaamd 'Le Courier de la Meuse' voor Maastrichtenaren met het Frans als moedertaal. De laatste Franstalige wet binnen het Nederlandse recht, de Mijwet van 1810, verdween in 2003. In het onderwijs werd het Frans als tweede taal tot ver in de 20^e eeuw als belangrijk gezien.

Frankrijk was toonaangevend in West-Europa en het was 'bon ton' voor de elite om Frans te spreken. Naarmate de invloed van Frankrijk afnam in Europa, nam de invloed van de Franse taal ook af. Toch oefenen zowel het land als de taal nog steeds een grote aantrekkingskracht uit op Nederlanders. Frankrijk is al jaren de populairste vakantiebestemming van Nederlanders. Het Nederlandse wapen draagt de term 'Je maintiendrai' (Ik zal overwinnen). Er zijn in de loop van de eeuwen veel Franse woorden in het Nederlands geslopen en vernederlandst. Denk bijvoorbeeld aan woorden als contact, garage, paraplu, bureau, interieur, etui, portemonnee, etage, chauffeur en lingerie. Andersom heeft ook het Nederlands sporen in het Frans achtergelaten, en niet alleen op terreinen als de scheepvaart (*matelot*: matroos) en de waterwerken: *polders* en *digues* (dijken). Ook woorden als *bière* (bier), *drôle* (drol: grappig) en *boulevard* (bolwerk) komen uit het Nederlands.

In het voortgezet onderwijs blijft het Frans een bevoorrechte positie houden, hoewel het Frans wel onder hevige concurrentie lijdt van het Engels, Duits en Spaans. Frans is op veel middelbare scholen een verplicht vak en vaak de vierde taal van Nederlanders. Zelf heb ik vervolgonderwijs gehad op de (m)ulo, de opvolger van de Franse scholen. In mijn eerste jaar, de mammoetwet en de MAVO zaten mij op de hielen, werd in Heesch nog les gegeven door broeders van de La Salle, een congregatie die in 1680 in Reims gesticht werd door Jean-Baptiste de la Salle.

We gebruiken vaak ongemerkt veel Franse woorden in het Nederlands. Andersom gebruiken sommige mensen expres Franse termen omdat die chique en belezen klinken. Dat juist overvloedig gebruik van Franse termen ook heel komisch kan zijn, bewijst Theo Maassen (1966), een Nederlandse cabaretier en acteur, bekend om zijn harde humor en zijn hoge grapdichtheid. In zijn voorstelling 'Van kwaad tot erger' wil hij graag eens 'de honneurs' waarnemen'.

In de Brabantse dialecten zijn er veel woorden te vinden die een Franse oorsprong hebben zoals: straant (assurant - zelfverzekerd), föllie (voile - sluier), limmenere (illuminer – feest vieren) en vievedevos (de vive force - zonder dralen) zijn daarvan fraaie voorbeelden. Verder eten we hier in Brabant petazzie (potage - stampot) met een vork of verket (fourchette).

Bronnen en literatuur

Over Napoleon Bonaparte en wat er gebeurde in zijn regeerperiode zijn talrijke boeken en artikelen geschreven. Voor dit artikel werd gebruik gemaakt van de informatie op internetsites van onder meer Wikipedia, het onderwijsmuseum, de BHIC, CBG en CuBra.